

Л.В. ШКУЛІПА,
аспірант
Національна академія статистики,
обліку та аудиту

УПРАВЛІНСЬКИЙ ОБЛІК ЯК ФОРМА СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ПРАЦІВНИКІВ

Перехід України на ринкові відносини призвів до негайної адаптації усіх економічних сторін країни до нових вимог такої трансформації. Поява змін у економіці торкнулася всіх сфер господарської діяльності та суспільного життя країни, які повною мірою забезпечуються національним бухгалтерським обліком.

Облік виступає складовою частиною управління економічними процесами та об'єктами у вигляді управлінського обліку як підсистеми бухгалтерського. Саме він найближче торкається теми соціального захисту працівників, оскільки це не лише облік витрат підприємства, а й передусім, добре організований аналітичний облік соціальних витрат, управління якими залежить від дотримання соціальної функції обліку на підприємстві.

Окремі теоретичні, методичні та практичні проблеми обліку і контролю соціальних витрат досліджували українські вчені Є.А. Батченко, М.Т. Білуха, Ф.Ф. Бутинець, О.А. Грішнова, А.Г. Загородній, А.М. Колот, Д.Л. Коник, Є.В. Мних, М.В. Олійник, М.С. Пушкар, В.В. Сопко та інші. Серед зарубіжних вчених, які зробили внесок у даному напрямку, слід назвати Т.І. Заславську, Дж. Кендріка, Ф. Котлера, Л.Н. Коновалову, А. Спайсера, Т. Данфі, Р. Ентоні, Р. Лайарда, К. Томаса, Б. Мадріана та ряд інших. Усі вони відзначали важливість соціальних витрат та необхідність приділення їм більшої уваги власниками та керівниками під час управління підприємством.

Метою статті є детальний розгляд управлінського обліку, прив'язаний до соціальної функції, вивчити його зв'язок та вплив на соціальний захист працівників підприємства.

Нещодавно (але краще пізно, ніж ніколи) з'явилася необхідність соціалізації національного обліку, яка торкнулася усіх його видів, в тому числі управлінського.

Виділена соціальна функція в обліку доказує, що облік впливає на соціальну дійсність, а тому розвиток соціальної дійсності обліку спрямовується на позитивні наслідки, насамперед, на захист суспільства від обману [8, с. 50-60].

Поняття *«управлінського обліку»* поєднує у собі два поняття.

© Л. В. Шкуліпа, 2012

Бухгалтерський словник тлумачить поняття **обліку** як «встановлення наявності будь-чого, його вимірювання і реєстрація з кількісної та якісної сторони» [1, с. 89]. А **управління** – як «діяльність суб'єкта, що полягає у цілеспрямованому, організуючому впливі на об'єкт управління, здійснюваному з метою приведення останнього у бажаний для суб'єкта стан» [5].

На думку Ф.Ф. Бутинця, управлінський облік – це процес виявлення, вимірювання, накопичення, аналізу, підготовки, інтерпретації та передачі інформації, що використовується управлінською ланкою для планування, оцінки та контролю всередині підприємства [6, с. 11].

Л.В. Нападовська трактує поняття «управлінський облік» за двома напрямки, як: 1) систему накопичення, обробки, інтерпретації інформації для менеджерів з метою прийняття управлінських рішень; 2) сукупність методів, які використовуються адміністрацією для вирішення управлінських проблем [7, с. 33].

І те, і друге тлумачення підтверджує близькість управлінського обліку до соціальної сторони управління: фраза «...інтерпретації інформації для менеджерів з метою прийняття управлінських рішень...» - цьому є доказом. Тому, що інтерпретація інформації можлива лише завдяки обліку, а облік займає одне з найважливіших місць в управлінні підприємством.

Набуваючи нового, більш вагомого значення у сучасній економічній практиці суб'єктів господарювання, управлінський облік не просто реєструє, узагальнює, контролює факти господарського життя, він забезпечує управлінський персонал інформацією про різні аспекти діяльності підприємств.

Дані управлінського обліку широко використовуються для потреб внутрішнього менеджменту в процесі прийняття управлінських рішень, для аналізу господарської діяльності та пошуку резервів скорочення витрат. А оцінка в управлінському обліку надає повну оцінку трудовим ресурсам та продуктивності праці, визначає необхідні резерви на їх утримання.

Так, в табл. 1 зображено детальне визначення соціальних витрат в управлінському обліку [4].

Таблиця 1

Визначення соціальних витрат в управлінському обліку

	<i>Управлінський облік</i>
Мета ведення обліку	Забезпечення потреб управління підприємством, підвищення ефективності його діяльності
Завдання обліку	Формування інформаційної бази для управління витратами

Принципи ведення обліку	Залежність обліку витрат від мети, що вирішується в процесі управління
Характеристика соціальних витрат	Безпосередньо не пов'язані з технологічним процесом; залежать від кількості працівників підприємства; є регульованими на рівні підприємства
Визначення категорії соціальних витрат	Витрати, які виникають на всіх стадіях функціонування підприємства і зумовлені забезпечувати соціальні гарантії держави і підприємства у задоволенні потреб фізичних і юридичних осіб
Проблеми обліку соціальних витрат	<ul style="list-style-type: none"> - побудова обліку відповідно до потреб управління; - визначення показників, що характеризують соціальні явища і процеси на підприємстві; - оцінка ефективності, оптимізація їх розміру та структури

Класифікація витрат у системі управлінського обліку не має соціальності. Заробітна плата робітників основного виробництва, відрахування на соціальні заходи від заробітної плати робітників відносять до прямих витрат. А у сфері управління обов'язковим є виділення соціальних витрат, оскільки керівництво, на превеликий жаль, не забезпечує гідного соціального захисту своїм працівникам.

Якщо взяти суб'єкт малого підприємництва, то на рахунках класу 8 «Витрати за елементами» Плану рахунків бухгалтерського обліку, крім рахунку 85 «Інші витрати», ведеться облік витрат операційної діяльності за такими елементами: матеріальні витрати, витрати на оплату праці, відрахування на соціальні заходи, амортизація та інші операційні витрати.

Для забезпечення належного управління таким підприємством керівництво повинне не тільки аналізувати записи на рахунку 79 «Фінансові результати», а й контролювати записи (обороты) рахунків 81 «Витрати на оплату праці» та 82 «Відрахування на соціальні заходи» (оскільки саме з них видно соціальну картину обліку), а також вимагати від економістів відповідного аналізу по цих рахунках, спрямованого на покращення існуючого стану. Адже, відомо, що стимулювання працівників, постійне їх матеріальне заохочення підвищує продуктивність праці, тим самим підвищуючи фінансову результативність підприємства.

Що стосується соціальних витрат як складових витрат управлінського обліку, то до існуючої класифікації схем витрат, які

передбачає управлінський облік, пропонується включити соціальні витрати.

Зв'язок управлінського обліку з соціальним захистом працівників переплітається: перший забезпечує потреби усіх внутрішніх користувачів (в тому числі працівників), а останній забезпечує нормальні умови для ведення цього ж обліку та стимулює працівників у кращому виконанні своїх трудових зобов'язань. Крім підвищення оплати праці як основного стимулу для покращення трудової діяльності працівника, соціальний захист теж напряму відноситься до стимулів робітника, який неможливо назвати «неголовним», або другорядним. Під час ведення управлінського обліку керівникам підприємства потрібно зважувати цей стимул і не нехтувати ним. Такий взаємозв'язок можна відобразити наступним рисунком (рис. 1).

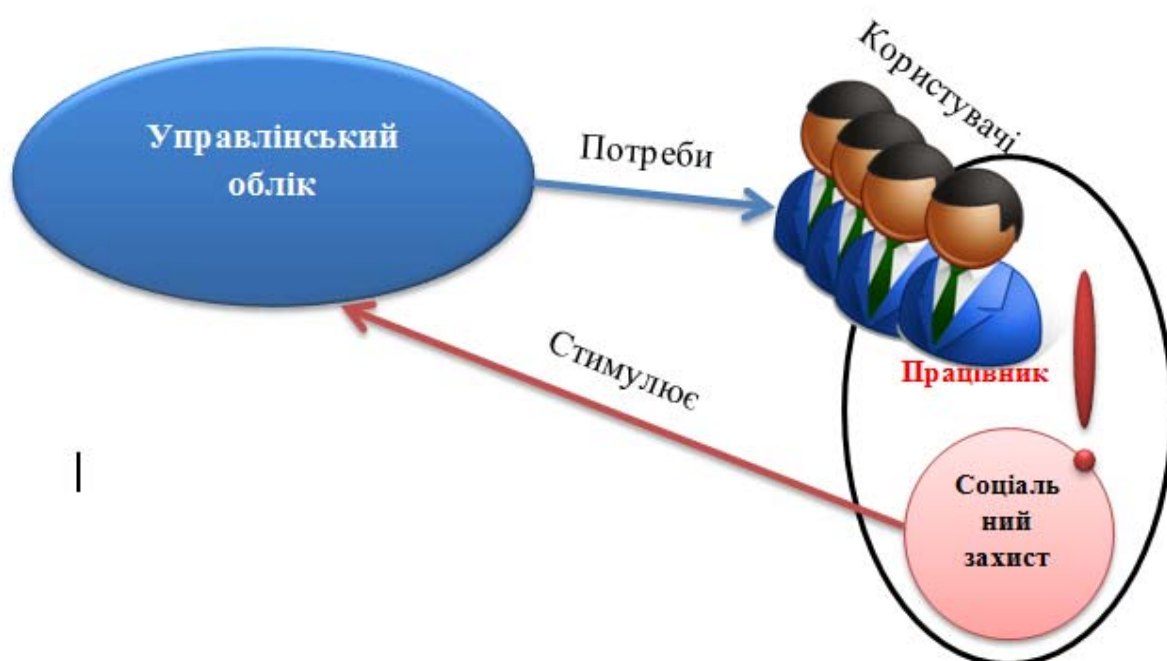

Рис. 1. Взаємозв'язок та вплив управлінського обліку на соціальний захист працівників

Узагальнюючи викладене зазначимо, соціальна функція бухгалтерського обліку торкнулася і його підсистеми – управлінського обліку. Не можна залишати поза увагою під час прийняття управлінських рішень облік соціальних витрат, які прямо стосуються забезпечення працівників соціальним захистом. Ряд позитивних змін принесла соціальна функція обліку: основним показником забезпечення потреб – є соціальний захист працівників, а їх захист призводить до позитивних фінансових показників підприємства, в тому числі до виконання належного управлінського обліку. Як бачимо, головною із задач

управлінського обліку – є обліковий аналіз соціальних витрат під час прийняття управлінських рішень керівництвом з метою гідного забезпечення працівників соціальним захистом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бухгалтерський словник [Текст] / За ред. проф. Ф.Ф. Бутиця. – Житомир: ПП «Рута», 2001. – 224 с. – ISBN 966-7570-85-1.
2. Лисиканич М. Сучасні стратегії управління витратами підприємства / М. Лисиканич // Матеріали Всеукр. студ. наук.-техн. конф. / Терноп. нац. техн. у-т ім. І.Пулюя (м. Тернопіль, 22-23 квітня 2010 р.) / В 2 т. – Тернопіль: ТНТУ ім. Пулюя, 2010. - Т. 2. – С. 179.
3. Альфа і омега бухгалтерського обліку або моя болісна не сповідь [Текст] / За ред. проф. Ф.Ф. Бутиця. – Житомир: ПП «РУТА», 2007. – 328 с. – ISBN 978-966-683-132-6.
4. Пацула О. І. Облік і контроль соціальних витрат підприємства: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.09 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит» / О. І. Пацула. – Київ, 2008. – 20, [1] с.
5. Колпаков В.К. Адміністративне право України [Текст]: підручник / В.К. Колпаков, О.В. Кузьменко. — К., 2003.
6. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський управлінський облік / Ф.Ф. Бутинець. – Житомир: ЖІТІ, 2000. – 248 с.
7. Нападовська Л.В. Управлінський облік [Текст]: монографія / Л.В. Нападовська. – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2000. – 450 с.
8. Малюга Н.М. Концепція розвитку бухгалтерського обліку в Україні: теоретико-методологічні основи: дис. док. екон. наук / ЖІТІ, 2006. – 539 с.